

УДК 005.963:378:373.2.091.12.011.3-051(045)

Кошель Анна Павлівна

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНІСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Аннотация. В статье представлен анализ понимания сущности профессиональной компетентности педагога по материалам современных психолого-педагогических исследований. Выделены основные подходы к ее определению. Рассмотрены реализацию компетентностного подхода в системе высшего педагогического образования.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, образовательная деятельность, компетентностный подход.

Koshel Anna

Chernihiv national pedagogical university named after Taras Shevchenko
(Chernihiv, Ukraine)

SOME ASPECTS PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Abstract. The article analyzes the understanding of the nature of professional teacher's competence on materials of modern psychological and pedagogical research. The main approaches to its definition are determined. The realization of competency-based approach in higher pedagogical education is viewed.

Keywords: competency, competence, professional competence, educational activities, competency-based approach.

На сьогодні проблема вдосконалення підготовки кадрів для дошкільних навчальних закладів зумовлена економічними й соціокультурними змінами в українському суспільстві. Тому виникла необхідність в якісно іншій підготовці педагога, що дає змогу поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення і практико-зорієнтованим, дослідницьким підходом до розв'язання конкретних освітніх проблем.

Розвиток сучасної системи дошкільної освіти багато в чому визначається професійною компетентністю педагогів. Професійна компетентність - це інтегральна характеристика педагога, здатного реалізовувати сучасні програми і технології, проявляти творчість, знаходити правильні рішення, діючи в звичайних і нетипових ситуаціях. Компетентний педагог спроможний створювати умови для розвитку кожної дитини з урахуванням здібностей і можливих перспектив її розвитку, готовий і здатний працювати в нових умовах.

Різні підходи до професійної компетентності висвітлено в роботах В. Бондаря, Н. Грохольської, І. Зязюна, В. Косарева, А. Хуторського; фундаментальні основи професійно-педагогічної освіти були розроблені

С. Батишевим, А. Беляєвою, Е. Зеєром, П. Кубрушко, В. Ледньовим, О. Маленко, О. Новиковим, В. Шапкіним; засоби формування компонентів професійної компетентності вивчали А. Вербицький, О. Дубасенюк, Н. Кулюткін, Е. Лузик, Л. Семушина, В. Скаун.

Дослідженню проблеми підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних педагогічних закладах присвячено праці багатьох науковців. Сучасні дослідження, що розкривають окремі аспекти підготовки фахівців дошкільного профілю, висвітлено в наукових працях Н. Денисенко, Н. Лисенко, З. Плохій, Г. Підкурманної та інших. Проблеми структури й змісту психолого- педагогічної та фахової підготовки майбутніх вихователів розглядали Л. Артемова, А. Алексеєва, Г. Беленька, О. Богініч, Ю. Косенко, М. Машовець та інші. Ці дослідження дали змогу розглянути зміст і технологію формування професійної компетентності фахівця в умовах ступеневої освіти. Проте, на жаль, відповідно констатувати, що в сучасній психолого-педагогічній літературі немає єдності ні в питанні визначення сутності зазначеного поняття, ні в його структурі, ні в змістовому наповненні.

В умовах сьогодення формується нова парадигма освіти, заснована на компетентнісному підході, основу якої становлять поняття «компетенція» і «компетентність» і їх співвідношення. Основною причиною трактування результату освіти у вищезазначених термінах і, відповідно, введення компетентнісного підходу є їх обумовленість загальноєвропейською та світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, а також стрімкими процесами гармонізації «архітектури європейської системи вищої освіти», що пов'язується з Болонським процесом. Істотно, що поряд з універсалізацією перетворень в галузі ступенів, циклів навчання (доступневого та післядипломного), рівнях ступенів для незакінченої вищої освіти, забезпеченні студентської та викладацької мобільності, міжнародного визнання ступенів, системі освітніх кредитів і їх упровадження, - Болонський процес передбачає і певну термінологічну уніфікацію. Це стосується таких термінів, як «компетенція» та «компетентність» [1].

Поняття «компетентність» з'явилося в 60-70 рр. ХХ століття в західній, а в кінці 1980-х рр. - у вітчизняній літературі. У цей час зароджується спеціальний напрям - компетентнісний підхід до загальної та професійної освіти, вивчаються можливості компетентнісного підходу до педагогічної діяльності, виявляється відмінність між поняттями «компетентність» і «компетенція», робляться спроби оцінити педагогічну діяльність на основі компетенцій.

Усі дослідники, які вивчали природу компетентності та компетенцій, звертають увагу на багатосторонній, різноплановий і системний характер цих понять. На думку Н. Кузьміної, Л. Мітіної та інших, професійна компетенція педагога - це:

- здатність діяти з урахуванням обмежень і приписів,
- знання, уміння, навички, способи і прийоми,
- ефективне застосування знань і вмінь,
- ціннісні орієнтації, мотиви, відносини,
- знання і досвід у тій чи іншій галузі,
- обізнаність у колі питань,
- рівень професіоналізму, креативність,
- якість, що забезпечує вирішення завдань [2].

Компетенція розглядається як загальна готовність встановити зв'язок між знанням і ситуацією, сформувати процедуру розв'язання проблеми. Деякі педагоги під компетенцією розуміють дещо відчужену, наперед задану вимогу до освітньої підготовки учня, а під компетентністю - уже сформовану в нього особистісну якість (характеристику).

Аналіз наукової літератури виявив такі підходи до визначення поняття «компетенція»:

- компетенції - це парадигма практичної діяльності.
- компетенції - це рівень оволодіння продуктивною діяльністю.
- компетенції - це об'єкти тестування кваліфікації індивіда.
- компетенції - це конкретні стратегії успішної діяльності, спрямовані на забезпечення вирішення завдань, подолання перешкод і досягнення мети.

Професійна компетентність - це інтегративний особистіший ресурс, що забезпечує успішну діяльність за рахунок засвоєних ефективних стратегій [3].

Основними рисами компетентнісного підходу до підготовки фахівців є такі:

-загальносоціальна та особистіша значимість сформованих знань, умінь, навичок, якостей і способів продуктивної діяльності:

- чітке визначення цілей професійно-особистішого вдосконалення, виражених у поведінкових й оціночних термінах;

-виявлення певних компетенцій, які також є цілями розвитку особистості;

-формування компетенцій як сукупності змістових орієнтацій, що базуються на засвоєнні національної та загальнолюдської культури;

- наявність чіткої системи критеріїв вимірювання, які можна обробляти статистичними методами;

- надання педагогічної підтримки особистості, що формується, і створення для неї «зони успіху»;

- індивідуалізація програми вибору стратегії для досягнення мети;

-створення ситуацій для комплексної перевірки умінь практичного використання знань і надбання цінного життєвого досвіду;

-інтеграційна характеристика проявів особистості, пов'язана з її здатністю вдосконалювати наявні знання, вміння і способи діяльності в міру соціалізації й накопичення досвіду життєдіяльності [2].

На підставі аналізу теоретичних положень ми можемо виділити низку професійних компетенцій майбутнього педагога дошкільної освіти, що дають йому змогу здійснювати розвиток дошкільнят:

- соціальні компетенції - здатність особистості обмінюватися інформацією, заявляти про свої потреби та інтереси, проявляти терпимість до інших людей і їхніх думок, мати певну емоційною стійкістю, уміти надавати різноманітну допомогу іншим людям, брати участь в роботі команди;

- пізнавальні компетенції — самостійно обробляти інформацію, концентруватися на навчанні або роботі, переносити засвоєння способи навчання на нові ситуації, знаходити джерела інформації, самостійно обробляти, структурувати інформацію тощо;

-операційні компетенції - визначати цілі і порядок роботи, уміти протистояти непевності та невизначеності, уміти приймати й утілювати рішення, узагальнювати результати роботи, визначати тимчасової регламент роботи;

-спеціальні компетенції - планувати методи розв'язання проблеми, здійснювати самоконтроль, бути професійно активним, уміти гнучко

переорієнтовуватися в нових ситуаціях, оцінювати й коригувати плани, виявляти помилки і знаходити адекватні способи їх усунення [4].

Професійні компетенції є основою для впровадження в педагогічний процес компетентнісного підходу, який дає змогу педагогу дошкільної освіти інтегрувати знання, уміння, навички та інтелектуальні здібності у процесі інноваційної діяльності та застосуванні на практиці сучасних освітніх технологій [5].

Реалізація компетентнісного підходу в системі вищої педагогічної освіти сприяє розгляду проблеми якості підготовки фахівців під новим кутом зору. Базовим критерієм оцінки якості освіти виступає професійна компетентність як «інтегральна характеристика фахівця, яка визначає його здатність вирішувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності з використанням знань і життєвого досвіду, цінностей і схильностей». Здатність у цьому випадку розуміють не як схильність, а як уміння [2].

Професійні компетенції формуються в діяльності і завжди проявляються в органічній єдності з цінностями людини, так як тільки за умови ціннісного ставлення до діяльності, особистісної зацікавленості досягається високий професійний результат.

Таким чином, педагогічна професія є одночасно перетворювальною і керівною. Для того щоб управляти розвитком особистості, потрібно бути компетентним. Поняття професійної компетентності і професійних компетенцій педагога виражають єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності і характеризують його професіоналізм. Професійні компетенції майбутнього педагога - це багатофакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань учителя і способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтеграційні показники його культури (мова, стиль спілкування, ставлення до себе і своєї діяльності, до суміжних галузей знання тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Артемова Л. В., Косенко Ю. М. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л. В. Артемова, Ю. М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства: матеріали Міжнар. наук.- теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ імені М. П. Драгоманова. - Вип. 1. — К., 2000. - С. 84-86.
2. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Г. В. Беленька. - К.: Світоч, 2006. - 304 с.
3. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. - М.: Сов. Энциклопедия, 1983. - 840 с.